

Akademik Mirko Pejanović
Redovni član Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine /
Academy of Sciences and Arts of Bosnia and Herzegovina, Full Member
pejanovicm@hotmail.com

**NAUČNA ELABORACIJA ISTORIJSKE ULOGE BRANKA
MIKULIĆA U DRUŠTVENOM RAZVOJU BOSNE I
HERCEGOVINE¹**

**SCIENTIFIC ELABORATION OF BRANKO MIKULIĆ'S
HISTORICAL ROLE IN THE SOCIAL DEVELOPMENT OF
BOSNIA AND HERZEGOVINA²**

Doktor Dženita Sarač-Rujanac je nakon višegodišnjeg istraživanja naučnoj i stručnoj javnosti podarila historijsku monografiju sa naslovom *Branko Mikulić: Politička biografija 1965–1989*.

Radi se o sveobuhvatnom historijskom istraživanju što je izvedeno u pripremi, odbrani i doradi doktorske disertacije pod mentorstvom prof. dr. Husnije Kamberovića. Knjiga je štampana na 557 stranica u izdanju Instituta za historiju Univerziteta u Sarajevu 2020. godine. Osim uvoda i zaključka, knjiga je strukturirana u okviru šest poglavlja.

Prvo poglavlje obuhvata historijski period od 1965. do 1969. godine. Naslovljeno je *Prvi koraci u republičkom rukovodstvu: Branko Mikulić između četvrtog (1965) i petog (1969) kongresa SK Bosne i Hercegovine*. U ovom vremenu, od 1965. do 1969. godine, Branko Mikulić obavlja dužnost sekretara Centralnog komiteta SKBiH i predsjednika Izvršnog vijeća Skupštine Bosne i Hercegovine. Na dužnost sekretara Centralnog komiteta Branko Mikulić dolazi poslije više obavljenih dužnosti u Livnu, Bugojnu, Zenici i srezu Sarajevo.

U **drugom poglavlju** knjige razmatra se politička djelatnost Branka Mikulića na čelu Saveza komunista Bosne i Hercegovine. Zapravo, radi se o izboru Branka Mikulića za predsjednika Centralnog komiteta Saveza komunista Bosne i Hercegovine na 5. kongresu 1969. godine. Na sljedećem, 6. kongresu SKBiH 1974. godine Branko Mikulić je ponovo izabran za predsjednika

¹ Tekst je prikaz knjige *Branko Mikulić: Politička biografija 1965–1989*, autorice dr. sc. Dženite Sarač-Rujanac, Institut za historiju, Sarajevo, 2020.

²The text is a review of a book *Branko Mikulić-Political Biography 1964–1989*, by Dr. Sc. Dženita Sarač-Rujanac, Institute of History, Sarajevo 2020

Centralnog komiteta Saveza komunista Bosne i Hercegovine. Na 7. kongresu SKBiH 1978. godine Branko Mikulić će biti predložen za člana Predsjedništva Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije. Na ovaj način je Branko Mikulić došao do vrha partijske piramide unutar Saveza komunista Jugoslavije, i to u vremenu kad je Tito bio predsjednik Saveza komunista Jugoslavije.

Dužnost člana Predsjedništva Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije Branko Mikulić obavlja u vremenu od 1978. do 1982. godine. Ovaj period je obrađen unutar **trećeg poglavlja** knjige.

Četvrto poglavlje knjige posvećeno je političkoj ulozi Branka Mikulića na poziciji predsjednika državnog Predsjedništva Bosne i Hercegovine i na funkciji predsjednika Organizacionog komiteta XIV Zimskih olimpijskih igara. To je istorijsko vrijeme od 1982. do 1984. godine.

Izbor Branka Mikulića u savezne državne organe realizuje se u vremenu 1984–1989. godine. Radi se o izboru za člana Predsjedništva SFRJ 1984. godine, a potom o izboru za predsjednika Saveznog izvršnog vijeća 1986. godine. Nakon dvije godine vršenja dužnosti člana Predsjedništva SFRJ, odlazi za predsjednika Saveznog izvršnog vijeća. Ovaj vremenski period predmet je analize u **petom poglavlju** knjige pod naslovom *Ponovo u Saveznom centru 1984–1989*.

Sa kolektivnom ostavkom 26. 12. 1988. godine cijelog Saveznog izvršnog vijeća u Skupštini Jugoslavije okončan je javni politički rad Branka Mikulića.

Tokom 1989. i 1990. godine uslijedio je istorijski proces produbljivanja krize jugoslavenske federacije, što je dovelo i do njene disolucije krajem 1991. godine. Uslijedio je i istorijski slom socijalističkog društvenog poretka kako u svijetu i Evropi tako i u Jugoslaviji.

Autorica knjige dr. Dženita Sarač-Rujanac u drugom dijelu knjige (i to od 211. pa do 442. str.), a unutar **šestog poglavlja**, istražuje ključna pitanja političkog djelovanja Branka Mikulića.

Na temelju šire i sistematske naučne obrade arhivske građe i relevantne literature autorica dr. Dženita Sarač-Rujanac za ključna pitanja političkog djelovanja Branka Mikulića izdvaja ova pitanja:

- unutrašnje političko i društveno jačanje Bosne i Hercegovine,
- jačanje položaja Bosne i Hercegovine u jugoslavenskoj federaciji,

- odnos Branka Mikulića prema nacionalnom pitanju sa posebnim uklonom na doprinos Branka Mikulića nacionalnoj afirmaciji muslimana (Bošnjaka),
- unutarpartijska neslaganja i borba protiv nacionalističkih i antisamoupravnih snaga: kao najvažniji aspekti analizirani su: slučaj Radovana Stijačića, razlaz sa Avdom Humom, Osmanom Karabegovićem i Hajrom Kapetanovićem, slučaj Pašaga Mandžić,
- politički izazov u obavljanju uloge predsjednika Saveznog izvršnog vijeća,
- destabilizacija bosanskohercegovačkog rukovodstva potkraj osamdesetih godina (afera Agrokomerc),
- diplomatska djelatnost Branka Mikulića.

U knjizi je kao činjenična argumentacija korišteno 1396 izvora. Oni su navedeni u fusnotama na svim stranicama knjige.

Cjelovitu sintezu svog istraživanja autorica knjige je izvela u zaključku knjige. Naučna spoznaja do koje se došlo istraživanjem arhivske građe, medijskih izvora i literature u potpunosti rasvjetljava društveno-istorijski hod u političkoj djelatnosti Branka Mikulića kako u Bosni i Hercegovini tako i u organima Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije u vremenu od 1965. do 1989. godine. To je vremenski period od dvije i po decenije. Autorica je uspjela identifikovati glavna područja društvenog razvoja Bosne i Hercegovine od 1965. godine pa sve do 1984. godine, kada Branko Mikulić prestaje vršiti najviše partijske i državne dužnosti u Bosni i Hercegovini.

Naspram razvojnih pitanja Bosne i Hercegovine od 1965. godine pa do sredine 80-ih godina Branko Mikulić postaje istorijska ličnost.

Svojom rukovodećom političkom djelatnošću Branko Mikulić oblikuje razvojne projekte i društvene reforme na temelju kojih Bosna i Hercegovina postiže istorijski preobražaj u svom socijalnom, ekonomskom, urbanom i kulturnom razvoju. Taj preobražaj će biti označen:

prvo, saobraćajnom modernizacijom (izgradnja i rekonstrukcija 1.800 km puteva),

drugo, promjenom strukture privrede od bazne u prerađivačku izvoznu privredu,

treće, uspostavljanjem novog položaja Bosne i Hercegovine u jugoslavenskoj federaciji sa dostignućem u kome je Bosna i Hercegovina postala istinski ravnopravna sa razvijenim republikama jugoslavenske federacije,

zatim, **četvrto**, provođenjem koncepcije udruživanja privrede u velike proizvodne sisteme, kao što su: *Energoinvest*, *Šipad*, UNIS, RMK Zenica, *Famos* Sarajevo, *SodaSo* Tuzla, SOKO Mostar, *Rudi Čajavec* Banja Luka, UPI Sarajevo, HEPOK Mostar, BORAC Travnik i dr.,

peto, unutrašnjom integracijom opština i regija u Bosni i Hercegovini, i najzad, **šesto**, zapošljavanjem milion građana u privredi i društvenim djelatnostima.

Uz preobražaj u socijalnom i privrednom razvoju od 1965. do kraja 80-ih godina dvadesetog stoljeća Bosna i Hercegovina postiže nove domete u razvoju nauke, obrazovanja, zdravstva, kulture i sporta. Realizovan je projekt izgradnje 1000 osnovnih škola. Sva djeca su obuhvaćena osnovnim obrazovanjem. Izgrađeni su domovi zdravlja i srednjoškolski centri u svim opštinama.

Osnovana je Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine i tri nova univerziteta: banjalučki, tuzlanski i mostarski.

Postignut je ravnomjeran razvoj opština i regija u Bosni i Hercegovini.

Grad Sarajevo (glavni grad Bosne i Hercegovine) je 1978. godine dobio organizaciju XIV Zimskih olimpijskih igara. Na čelu Organizacionog odbora za održavanje XIV Zimskih olimpijskih igara bio je Branko Mikulić.

U društveno-istorijskom razvoju Bosne i Hercegovine posebno mjesto pripada afirmaciji nacionalnog identiteta muslimana (Bošnjaka) i ostvarivanju ravnopravnosti hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini nakon 1966. godine. Bez priznanja nacionalnog subjektiviteta bošnjačkog naroda, Bosna i Hercegovina bi imala velike teškoće u razvoju nacionalnih odnosa, a i time i teškoće u izgradnji svoje državnosti kao i pozicije ravnopravne republike u jugoslavenskoj federaciji.

Autorica knjige rasvjetljava specifične odlike ličnosti Branka Mikulića. Pritom polazi od stajališta da Branko Mikulić nije imao nadnaravna svojstva. Ali imao je neke osobenosti koje pripadaju njegovoj ličnosti i koje su mu odredile posebno mjesto u društveno-istorijskom razvoju Bosne i Hercegovine od 1965. do 1984. godine. Zahvaljujući tim osobenostima, Branko Mikulić postao je istorijska ličnost u razvoju Bosne i Hercegovine u vremenu od 1965. do 1984. godine.

U svemu se polazi od porodičnog korijena. Branko Mikulić potiče iz antifašističke hrvatske porodice sa prostora Gornjeg Vakufa. I sam je sa

petnaest godina bio pripadnik narodnooslobodilačkog pokreta zajedno sa svojim ocem Jukom koji je bio istaknuti pripadnik antifašističkog pokreta. U mladosti je aktivista Ujedinjenog saveza antifašističke omladine. Svoje iskustvo javnog društvenog radnika stiče u opštinama i srezovima: Bugojno, Livno, Zenica i Sarajevo. Ugledni i istaknuti partijski radnik u cijeloj Bosni i Hercegovini postaje tokom vršenja dužnosti sekretara Centralnog komiteta SKBiH od 1965. do izbora za predsjednika Centralnog komiteta SKBiH 1969. godine.

Izborom za predsjednika Centralnog komiteta SKBiH Branko Mikulić zadobija najveću političku moć u bosanskohercegovačkom društvu. Funkciju predsjednika Centralnog komiteta obavlja osam godina. Tada mu pripadaju sve poluge moći da utiče na društveni razvoj Bosne i Hercegovine. Sve svoje znanje, svoje političko iskustvo, svoju energiju usmjerava na projekte ekonomsko-socijalnog i kulturnog razvoja i preporoda Bosne i Hercegovine. U tome uspijeva zato što je radan, sistematičan, odgovoran i posvećen opštem dobru, a to znači razvoju svoje društvene zajednice. Osim političkog iskustva, posjedovao je zavidna znanja o društveno-ekonomskom sistemu i ekonomskoj politici.

Imao je izgrađen metod rada u kome je priprema za donošenje javnih odluka kao i javne nastupe imala primat u njegovom životu.

Posjedovao je ličnu filozofiju predanosti za napredak u društvenom razvoju koji motiviše i pokreće radnog čovjeka i građanina. Na toj osnovi je inicirao zajam za izgradnju puteva.

Pokazao je da se sa politikom oslonca na vlastite snage može izvući iz nerazvijenosti i zaostalosti svaki kraj u Bosni i Hercegovini.

Uz sve to, Branko Mikulić je imao prirodni dar, zapravo talenat da pokrene i ujedini ljudske energije. Potvrdio je to u vođenju Saveza komunista Bosne i Hercegovine i vođenju priprema za održavanje XIV Zimskih olimpijskih igara u Sarajevu 1984. godine.

Taj svoj dar vođenja društvene akcije u jedinstvu kolektivnih partijskih i državnih organa u Bosni i Hercegovini bio je prepoznat i cijjenjen i u Bosni i Hercegovini i u Jugoslaviji. Sve društvene energije u Bosni i Hercegovini u vrijeme Mikulićevog rukovođenja partijskim i državnim organima išle su u smjeru opšteg napretka u socijalnom i kulturnom razvoju Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine.

Imao je veliko umijeće za stvaranje jedinstva bosanskohercegovačkih ljudi u mjesnim zajednicama, opštinama, preduzećima, skupštinama i partijskim komitetima.

Sebe je provjeravao i korigovao ličnom spoznajom stanja u društvenoj praksi. Uspio je boraviti u skoro svim opštinama Bosne i Hercegovine. Bio je kritičar birokratizma i neodgovornosti. Za vrijeme njegovog rukovođenja partijskim organima Bosna i Hercegovina je izgradila svoju državnu strukturu do visokog nivoa stručnosti, kompetentnosti i funkcionalnosti. Na toj osnovi izgrađena je svijest građana o pripadnosti državi Bosni i Hercegovini. To se istorijski potvrdilo na referendumu građana za nezavisni i suvereni status države Bosne i Hercegovine 1992. godine. Pokazalo se da je do izražaja došao drugi istorijski osnov za ulogu Branka Mikulića u vršenju rukovodeće uloge u saveznim organima. Autorica uviđa i zaključuje da je izostanak jedinstva, prevashodno političkog, kao i podrške republika onemogućio Branka Mikulića da u punom kapacitetu svojih sposobnosti vodi Savezno izvršno vijeće. Zbog toga je na kraju 1988. godine ponudio kolektivnu ostavku svoga kabineta u Skupštini Jugoslavije. U tom činu je pokazao i ličnu i društvenu odgovornost za rezultate koji se postižu ili ne postižu u radu izvršno-političkog tijela kakvo je bilo Savezno izvršno vijeće.

Posmatrano u širem istorijskom kontekstu, Branko Mikulić je došao za predsjednika Izvršnog vijeća SFRJ kad se produbljuje kriza opstojnosti i funkcionisanja jugoslavenske federacije. Slabljenje jedinstva u odlučivanju i radu saveznih organa, a posebno u Saveznom izvršnom vijeću, nastaje potkraj 80-ih godina dvadesetog stoljeća uslijed snažnog djelovanja nacionalizma. Taj nacionalizam se prvobitno oblikovao i javno ispoljio dolaskom Slobodana Miloševića na čelo Centralnog komiteta Saveza komunista Srbije 1987. godine. Miloševićev koncept „Svi Srbi u jednoj državi” doveo je do opšteg nepovjerenja među republikama i narodima. To će se početkom 90-ih godina preliti u ratne sukobe i raspad jugoslavenske federacije. S time dolazi i pad socijalizma i jednopartijskog sistema vladavine u jugoslavenskim republikama.

Naspram ovih procesa koji su krajem 80-ih godina bili u povoju, Branko Mikulić je izabrao put da podnese ostavku na dužnost predsjednika Saveznog izvršnog vijeća u decembru 1988. godine. Time je pokazao odgovornost u odnosu na mogućnosti djelovanja Saveznog izvršnog vijeća u novim istorijskim uslovima nejedinstva jugoslavenskih republika.

Raspad jugoslavenske socijalističke federacije je tema za sebe. Nova istorijska istraživanja će zasigurno pokazati da su silnice nacionalizma oblikovane i vidu velikodržavnih projekata onemogućile mirnu transformaciju iz

jednopartijskog u višepartijski sistem i mirnu disoluciju jugoslavenske federacije u smjeru osamostaljenja i nezavisnosti jugoslavenskih republika. Svojim istraživanjem dr. Dženita Sarač-Rujanac je utemeljila istorijski tok i istorijsku istinu o društvenom razvoju Bosne i Hercegovine od polovine 60-ih do kraja 80-ih godina dvadesetog stoljeća. Taj period se kod više istoričara označava kao „zlatno doba” u opstojnosti i razvoju državnosti Bosne i Hercegovine. Dr. Dženita Sarač-Rujanac je osebujnom naučnoistraživačkom inventivnošću elaborirala i osvijetlila ulogu Branka Mikulića u predvođenju društvenog preobražaja bosanskohercegovačkog društva od 1969. godine, kad postaje predsjednik Centralnog komiteta SKBiH, pa sve do odlaska na rad u savezne državne organe 1984. godine. Ovom knjigom dr. Sarač-Rujanac je dala veliki doprinos izučavanju savremene političke istorije Bosne i Hercegovine.